

# HITZUM, DE HERVORMDE KERK

## Bouwgeschiedenis

De oorsprong van het terpdorp Hitzum gaat terug tot voor onze jaartelling. Na de kerstening zal ook op deze terp een kerkje zijn gesticht. Daarover is echter niets meer na te gaan. Ongeveer in de periode van de 10<sup>de</sup> tot de 12<sup>de</sup> eeuw moet een tufstenen kerk met toren zijn gebouwd. Bij de afbraak van de oude zadeldaktoeren in 1819 is namelijk sprake van "duivesteen" (= tufsteen). In 1857 heeft de schoolmeester van Hitzum, W. J. Ennema, over de toenmalige kerk het volgende genoteerd: "De hervormde kerk alhier is een oud gebouw, zeker lang voor de hervorming gesticht, doch wanneer is onbekend. Volgens eenen steen, met eene inscriptie, vroeger in de noordermuur der kerk aanwezig, meent men dat de kerk in 1591 aanzienlijk verbeterd is; doch naardien de steen verdwenen is, kan men zulks niet met zekerheid bepalen. ( . . . ) Men vindt twee zeer oude grafzerken in de kerk, eene rood grijze en eene blauwe, die schuin toelopen en waaronder R. C. pastoors begraven zijn; de opschriften zijn niet heel duidelijk te lezen. Buiten deze zijn er nog twee groote, blauwe grafsteenen in de kerk van de familie Hemmema en Roordama". Misschien bevinden deze zerken zich nog onder de vloer van de tegenwoordige kerk. De families Ilemmema en Roorda(ma) zijn bewoners geweest van Roorda-state, welke gelegen was aan de overzijde van de weg, ten noorden van de kerk. Een tekening van Jacobus Stellingwerf uit ± 1722 toont hoe de oude kerk met zadeldaktoeren er toen ongeveer moet hebben uitgezien.

In 1819 wordt de oude zadeldaktoeren afgebroken. Daarvoor in de plaats komt een nieuwe toren met spits. Tevens vindt "eene aanmerkelijke vernieuwing en verbetering van het kerkgebouw" plaats. Volgens de aantekeningen van meester Ennema is de kerk daarbij ook enkele ellen ingekort. Uit de rekening over 1821 valt op te maken dat veel hout is gebruikt "tot het wulft (: gewelf) in de kerk en de vernieuwing der zitplaatsen".

De kerk wordt in 1855 voorzien van een orgel.

In 1883 wordt de oude kerk afgebroken en wordt naar een plan van architect M. Hofstra uit Franeker door aannemer F. Bruinsma voor f 7155,10 een geheel nieuwe kerk gebouwd bij de uit 1819 daterende toren. De nieuwe kerk wordt "ingewijd" op zondag 4 november 1883.

De toren is in 1951 ommetseld en in 1981 is het interieur van de kerk, met inbegrip van het orgel, gerestaureerd.

## Exterieur

Het exterieur van de op een groot kerkhof gelegen kerk vertoont een eenvoudige baksteen-architectuur met rondboogvensters. De vensters worden gescheiden door lisenen. Het muurwerk is versierd met lagen gele en rode baksteen. De zuidmuur is naderhand van een gewitte bepleistering voorzien. De oostzijde heeft een driezijdige sluiting. In de zuidwestelijke hoek van de kerk en de toren is de consistoriekamer gebouwd. In de noordwestgevel van de kerk is een gedenksteen aangebracht ter herinnering aan de eerste-steenlegging op 21 juni 1883 door Joseph Louis Simon Chretien Goddefroy, oud vijf jaar, zoontje van Ds. M. J. Goddefroy, de toenmalige predikant van Achlum en Hitzum.

De sobere uit één geleding opgetrokken toren wordt bekroond met een ingesnoerde naaldspits. In de toren hingen twee klokken. Beide zijn in de tweede wereldoorlog door de Duitsers weggehaald. Alleen de grote klok, gegoten in 1647, is teruggekomen. De uit 1671 daterende kleine klok is gesneuveld. De toren is in 1951 met machinale steen ommetseld. In de westzijde van de toren bevindt zich de ingang tot de kerk.

## Interieur

Het gepleisterde interieur is overdekt door een tongewelf en versierd met stucwerkelementen (o.a. pilasters langs de ramen). De op een vierkant vlak gebaseerde hangende kanselkuip bevat vier brede en vier smalle zijden met versierde panelen en is dus achthoekig van vorm. Op de hoeken Korintische pilasters met eikebladeren omslingerd. De steun onder de lezenaar heeft de vorm van een duif met een boekrol in haar pootjes: symbool van de Heilige Geest. De kuip van een kansel dateert vermoedelijk uit 1819, toen de toenmalige kerk een "aanmerkelijke vernieuwing en verbetering" onderging. Ruggeschot, klankbord en trap van de kansel lijken van later datum te zijn. Hetzelfde geldt van het doophek. Wellicht zijn deze onderdelen in 1883 bij de bouw van de nieuwe kerk vervaardigd. De tekstborden zijn in 1856 aangebracht. De in 1883 aangeschafte "Amerikaansche kerkbanken" vallen op door hun gebogen zittingen. Het is een soort bank die voor een Friese dorpskerk uniek mag worden genoemd. In het middenpad stonden oorspronkelijk banken met rieten zittingen, door het kerkvolk wel canapé's genoemd. Deze zijn ook in 1883 aan de kerk geleverd. Dit meubilair is verdwenen en heeft plaats gemaakt voor de tegenwoordige stoelen. Het avondmaalszilver bestaat uit: een schenkan, één grote en twee kleine broodschalen, twee bekers en twee bekerdeksels. De schenkan, de broodschalen en de bekerdeksels zijn in 1877

aangekocht. De ene beker dateert uit 1664. De andere is in 1851 naar het model van de oude gemaakt. Het interieur is in 1981 verrijkt met twee koperen kronen, waarvan één is geschonken aan de kerk. De orgelgalerij wordt ondersteund door twee zware gecanneleerde kolommen met Korintische kapitelen.

**Het orgel** is in 1855 gebouwd door L. van Dam en Zonen te Leeuwarden. Op 9 april van dat jaar werd het ingespeeld door de heer J. Camminga, organist van de Grote Kerk te Franeker. Het orgel heeft in de loop der tijd nauwelijks wijziging ondergaan. Een later aangebrachte Violon 8 vt. is bij de restauratie in 1981 vervangen door een - vermoedelijk ook oorspronkelijk geplaatste - Quintfluit 3 vt. Deze restauratie is uitgevoerd door Bakker & Timmenga uit Leeuwarden. Een bijzonderheid aan het orgel is, dat het beschikt over een met voettreden te bedienen mechanische vrije combinatie. De dispositie is als volgt:

Prestant 8 vt.	Fluit d'Amour 4 vt.
Bourdon 16 vt. (disc.)	Cornet- 3 sterk (disc)
Viool de Gambe 8 vt.	Trompet.* 8' (bas/disc.)
Holpijp 8 vt.	Tremulant
Octaaf 4 vt.	pedaal aangehangen C-g'
Quintfluit *.3 vt.	omvang klavier C-g'''
Octaaf- 2 vt.	

\* = vrije combinatie met voettreden.

T. E. van Popta  
1986